

Odpovědnost daňového poradce v souvislosti s pojištěním profesní odpovědnosti

Výkon daňového poradenství je dnes neodmyslitelně spojen s vysokou odborností, dynamicky se vyvíjející právní úpravou, ale i rostoucími očekáváními klientů a správců daně. Tento článek je věnován daňovým poradcům a nabízí přehled základních principů, které určují hranice jejich profesní odpovědnosti. Přináší také pohled právníka pojišťovacího zprostředkovatele OK GROUP a.s., který se v rámci své činnosti zabývá rozsahem jejich pojistného krytí a řeší škodní události.

Mgr. Petr Deduch,
právník, OK GROUP a. s.

Daňový poradce hraje klíčovou roli při správě daňových záležitostí fyzických i právnických osob a pomáhá jim optimalizovat daňovou zátěž v rámci účinné právní úpravy. Jeden z nejvýznamnějších vědců moderních dějin Albert Einstein kdysi pronesl, že „na světě je nejtěžší věc k pochopení – daň z příjmu“. Netroufám si odhadovat, jak to tehdy myslel, nicméně jedná se skutečně o náročnou profesi, se kterou je spojena i vysoká míra odpovědnosti.

Pro tyto účely je každý daňový poradce povinen před zahájením výkonu daňového poradenství uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem daňového poradenství, a být takto pojištěn po celou dobu, po kterou ji vykonává.

Jedná se o tzv. povinné smluvní pojištění a každý daňový poradce je oprávněn si sjednat individuální profesní pojištění u pojišťovny dle svého výběru, přičemž Komora daňových poradců České republiky (dále jen „KDP ČR“) umožňuje každému daňovému poradci připojit se k jejím rámcovým pojistným smlouvám.

Pojištění profesní odpovědnosti není pouze zákonnou podmínkou výkonu daňového poradenství, ale především klíčovým nástrojem pro řízení rizik v každodenní praxi daňového poradce. Znalost rozsahu pojistného krytí, vč. výluk a limitů pojistného plnění, je nezbytnou součástí vašeho profesionálního přístupu ke své profesi, přičemž s kolegy z OK GROUP a. s. si klademe za cíl vám být v tomto ohledu co nejvíce nápomocní.

Než se budu zabývat odpovědností daňového poradce a konkrétními příklady pojistných událostí, bylo by vhodné uvést, že základním předpokladem pro výkon daňového poradenství je podle § 3 odst. 3 zákona č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky (dále jen „ZKDP“), smlouva mezi daňovým poradcem a klientem, přičemž za poskytnutí daňového poradenství náleží daňovému poradci odměna, jejíž výši si obě strany dohodnou. Smlouvou projevují strany vůli uzavřít mezi sebou závazek a řídit se ujednaným obsahem smlouvy.

Konkrétní podobu smlouvy však ZKDP nestanovuje a její obsah je nutné posuzovat v souladu s obecnými právními předpisy. Podle mého názoru lze jednoznačně doporučit uzavření písemné smlouvy a specifikovat její obsah dle skutečné vůle stran, aby se v budoucnu předešlo případným nejasnostem. Za smlouvu však lze považovat i dohodu vzniklou prostřednictvím e-mailu, po telefonu, akceptací (bez odchylky) apod. Nejčastěji se však jedná o závazky ze smluv příkazního typu. Pokud by se jednalo o ústní konzultace na základě ústní smlouvy, tak právní úprava tuto možnost výslovně nevylučuje, ale bylo by velmi obtížné prokázat, jaké konkrétní rady klient od daňového poradce obdržel, zda se jimi přesně řídil apod. Pokud výše uvedené podmínky nebudou splněny, nejedná se o výkon daňového poradenství.

Daňový poradce však podléhá nejenom povinnostem smluvním, ale obzvláště zákonným, kterým bych se chtěl v tomto článku dále věnovat. Dle § 6 odst. 1 ZKDP je daňový poradce povinen chránit práva a oprávněné zájmy svého klienta, jednat čestně a svědomitě, důsledně využívat všechny zákonné prostředky a uplatňovat vše, co podle svého přesvědčení a příkazu klienta pokládá za prospěšné. Je přitom vázán pouze zákony a dalšími obecně závaznými právními předpisy a v jejich mezích příkazy klienta. V opačném případě je při pochybení daňového poradce nutné se zabývat otázkou jeho odpovědnosti.

Z § 6 odst. 8 ZKDP vyplývá, že daňový poradce odpovídá klientovi za škodu, která mu v souvislosti s výkonem daňového poradenství vznikla. Své odpovědnosti se zproští, pokud prokáže, že by škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které na něm lze požadovat. Z předmětného ustanovení lze dovodit, že se jedná o odpovědnost objektivní, tj. bez ohledu na zavinění s možností liberace, přičemž je založena na současném splnění předpokladů, jimiž jsou výkon daňového poradenství, vznik škody a příčinná souvislost mezi výkonem daňového poradenství a vznikem škody. V akademické obci se však objevují i názory, že odpovědnost daňového poradce lze vykládat jako subjektivní, a částečnou oporu lze nalézt i např. v nálezu Ústavního soudu ze dne 4. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 913/09.

Pokud jde o první podmínku, tj. výkon daňového poradenství, je třeba řádnost výkonu posuzovat z hlediska výše uvedeného § 6 odst. 1 ZKDP s tím, že odpovědnost daňového poradce je srovnatelná s postavením advokáta při poskytování právní pomoci, jak vyplývá z usnesení ÚS ze dne 24. 4. 2001, sp. zn. II. ÚS 189/01.

V tomto ohledu si dovoluji navázat jiným rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2024, sp. zn. 25 Cdo 3770/2023, neboť se zabývá náhradou škody advokátem s tím, že podle mého názoru jej lze využít jako interpretační vodítko i pro daňové poradce. NS v něm konstatoval, že pokud není výslovně sjednáno, že se smlouva mezi advokátem (daňovým poradcem) a klientem vztahuje pouze na některé konkrétně vymezené úkony, nebo je tato povinnost vyloučena pozdějším výslovným pokynem klienta, je povinností advokáta (daňového poradce) postupovat tak, aby byly oprávněné zájmy klienta řádným způsobem chráněny a prosazovány, k čemuž je advokát (daňový poradce) povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky, které mohou sloužit zájmům klienta v právní záležitosti, jež je předmětem jejich smlouvy, tj. jak prostředky procesněprávní povahy, tak povahy hmotněprávní.

V předmětném rozsudku se NS vyjádřil i k tzv. povinnostem poučovacím, znalostním a ověřovacím.

Poučovací povinnost, ačkoli není v zákoně výslovně definována, je samotnou podstatou výkonu advokacie (daňového poradenství) a prolíná se všemi stadii poskytování právní služby (daňového poradenství) a odráží zvýšený standard péče, který advokát (daňový poradce) jako specialista musí klientovi garantovat, aby dosáhl zamýšleného účinku ve věcech, které pro klienta zajišťuje.

Znalostní povinnost předpokládá především odpovídající „obecnou“ znalost zejména oboru, kterého se mandát dotýká. Míra, tj. hloubka a rozsah vědomostí, je otázkou standardu péče, tedy objektivizované úrovně, která musí být zachována, aby byly služby poskytovány svědomitě. Při nedodržení tohoto standardu je dán jeden z předpokladů odpovědnosti advokáta (daňového poradce) za škodu.

Advokát (daňový poradce) má rovněž povinnost ověřovací, kterou lze charakterizovat tak, že cílem advokáta (daňového poradce) je vyjasnit všechny otázky, které mohou být relevantní pro právní posouzení případu, a vyjasnit pochybnosti, které musí jako znalec svého oboru identifikovat. Jinak řečeno, nesmí se spokojit s objemem či rozsahem poskytnutých informací, nýbrž jeho úkolem je zjistit úplný a objektivní stav věci. Advokát (daňový poradce) by měl vycházet z maximálně účelného přístupu založeného na zkušenosti a nejpravděpodobnějším výsledku a dbát především na včasnost jednotlivých kroků.

V souvislosti s výše uvedeným bych však také odkázal na již zmínovaný náleze ÚS ze dne 4. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 913/09, ze kterého vyplývá, že je vždy nutné vypořádat se s otázkou, zda a příp. jakou právní povinnost daňový poradce konkrétně porušil s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu a s ohledem na (případně) relevantní odborné názory a rozhodovací činnost správců daně (či správních soudů) v rozhodné době.

Domnívám se, že pokud daňový poradce v určité době a za určitých okolností zastává nějaký právní názor, který v dobré víře a s náležitou odbornou péčí odůvodní, přičemž se později ukáže být nesprávným, nelze *a priori* takové jednání považovat za porušení jeho zákonných povinností.

Pro příčinnou souvislost mezi výkonem daňového poradenství a vznikem škody platí vše, co již bylo uvedeno výše. Splnění všech předpokladů odpovědnosti za škodu musí být v řízení jednoznačně prokázáno.

Jak je nejen z výše uvedeného patrné, téma odpovědnosti daňového poradce je skutečně velmi široké a zasloužilo by si podrobnější analýzu, ale vzhledem k tomu, že vymezení odpovědnosti daňového poradce je základním předpokladem pro výplatu pojistného plnění, nemohl jsem ho zcela vynechat.

Nyní od něj již z pohledu teorie záměrně odhlédnu a zaměřím se na své praktické poznatky v rámci uplatňování práv z pojištění profesní odpovědnosti daňových poradců. Kdybych měl vymezit nejčastější příčiny škodních událostí, tak by se jednalo zejména o:

- nepodání kontrolního hlášení nebo nepodání následného kontrolního hlášení na výzvu správce daně;
- uplatnění nároku odpočtu na DPH po uplynutí tříleté lhůty (chybné posouzení počátku běhu promlčecí lhůty od data pro podání původního daňového přiznání namísto od data uskutečnění zdanitelného plnění);

- uplatnění slev na zaměstnance, přestože není doloženo prohlášení poplatníka nebo doklady prokazující nárok na slevu;
- uplatňování nákladů na základě zálohových faktur;
- chybné posouzení nároku na odpočet DPH v případě zvláštního režimu pro obchodníky s použitým zbožím (zejména autobazary) podle § 90 ZDPH;
- neodvedení DPH ze zálohové faktury;
- nesprávné posouzení daňově uznatelných nákladů:
- náklady na opravu x náklady na technické zhodnocení v případech, kdy z dokladů vyplývá, že se jedná o technické zhodnocení,
- faktury vystavené jednatelem (na činnost spadající do výkonu funkce jednatele x jinou činnost, např. projektant);
- chybně stanovené zálohy na daň z příjmů, zejména když daňový subjekt nevykonává činnost po celou dobu (měsíční zálohy stanoveny ve výši 1/12 z daně) apod.

Jak vyplývá z výše uvedeného, příčin vzniku škod u daňových poradců je téměř nepřehledné množství. Specifickou oblastí, ve které jsem v minulých letech vnímal častá pochybení daňových poradců, je oblast výzkumu a vývoje. Jedná se o náročnou problematiku a často dochází k objasnění sporných otázek až v rámci soudních řízení.

Základním kritériem pro odlišení výzkumu a vývoje od ostatních činností je přítomnost ocenitelného prvku novosti a vyjasnění výzkumné nebo technické nejistoty s tím, že je také podstatný účel prováděné činnosti.

V souvislosti s odpovědností daňového poradce je však také nutné zkoumat, zda jednotlivé projekty neobsahují i závažné věcné či formální nedostatky, pro které nárok na odpočet není. Projektová dokumentace bývá v rámci daňových kontrol odpočtů na výzkum a vývoj právě jednou z nejproblematictějších oblastí. Vzhledem k tomu, že právní úprava vymezuje její náležitosti jen v obecné rovině, je tím ponechán prostor pro subjektivní hodnocení naplnění jejího obsahu správcem daně.

Projekt výzkumu a vývoje by měl být základní a ucelený dokument, jímž daňový subjekt v budoucnu správci daně prokáže nárok na uplatnění odpočtu nákladů na výzkum a vývoj. Zákonou podmínkou vyplývající z povahy věci je, aby byl vypracován před zahájením řešení projektu, aby šlo o dokument prospektivní. Není úkolem správce daně a správních soudů, aby sami aktivně a teprve dodatečně propojovali jinak nesouvisející dokumenty a dovozovali z nich formální a obsahové náležitosti projektu, jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 8. 2014, čj. 6 Afs 60/2014-56.

Z pohledu odpovědnosti daňového poradce v souvislosti s neuznáním odpočtu nákladů na výzkum a vývoj je podstatné, že za sankce z důvodu navýšení základu daně o náklady na výzkum a vývoj může daňový poradce odpovídat pouze tehdy, pokud nebyl jeho pochybení, mohla osoba, které byly služby

poskytnuty, právo úspěšně uplatnit. Závěr o příčinné souvislosti mezi zjištěným formálním pochybením daňového poradce v souvislosti s projekty osoby žádající náhradu škody označenými jako projekty výzkumu a vývoje, a vzniklou škodou, jež je předmětem žalobního nároku, může obstát jen tehdy, že nebyl formálního pochybení daňového poradce, byl by jinak odpočet nákladů ze základu daně z příjmů právnických osob na uvedené projekty důvodný a k doměření daně by správcem daně nedošlo (viz rozsudek NS ze dne 18. 5. 2020, sp. zn. 32 Cdo 838/2020). Přestože se jedná o náležitosti, které musí obsahovat každý projekt, v případě stanovení cílů projektu, způsobu kontroly a stanovení ocenitelného prvku jde o vysoce odborné posouzení, ke kterému ani není daňový poradce oprávněn, a proto za něj ani nemůže být odpovědný.

Pojišťovna podle mé zkušenosti v těchto případech uvádí, že vzhledem k tomu, že by správce daně ani v případě projektů výzkumu a vývoje bez formálních vad neuznal nárok na odpočet poškozeným uplatněného odpočtu těchto nákladů, neexistuje mezi výkonem daňového poradenství a neuznáním nároku na odpočet nákladů na výzkum a vývoj přímá příčinná souvislost (přímá příčinná souvislost by existovala pouze tehdy, pokud by formální vady projektu byly jediným důvodem, pro který by správce daně nárok na odpočet neuznal).

Vzhledem k náročnosti profese daňového poradce je riziko možného pochybení skutečně vysoké, ale společenská poptávka na kvalitní odborníky v této oblasti také, neboť jak tvrdil Benjamin Franklin: „*Na tomto světě není nic jistého mimo smrt a placení daní.*“

Chtěl bych vám však dát tímto článkem na vědomí, že pokud máte sjednané pojištění profesní odpovědnosti prostřednictvím KDP ČR a OK GROUP a. s., tak je rozsah pojistného krytí opravdu velmi široký a měl by vám zajistit potřebný klid při výkonu vaší profese. Rámcové pojistné smlouvy pro fyzické i právnické osoby jsou koncipovány tak, aby se vztahovaly na většinu rizik, které mohou v rámci výkonu daňového poradenství nastat, a to zejména za předpokladu, že k pochybení nedojde úmyslně nebo v souvislosti s nepoctivým nebo podvodným jednáním nebo při činnosti, kterou by daňový poradce vykonával bez příslušného oprávnění. Tyto rámcové smlouvy také obsahují mnoho dalších užitečných připojištění, ale to není předmětem tohoto článku.

Závěrem si dovoluji uvést, že budete-li vykonávat svoji činnost v dobré víře a s odbornou péčí, můžete se v případě vašeho nedbalostního pochybení na pojištění profesní odpovědnosti u rámcových smluv KDP ČR spolehnout. ■